

Psikolojik Danışma ve Sınıf Ortamlarında

Öğrenme Psikolojisi

Sırrı AKBABA

11. Baskı





Prof. Dr. Sırrı AKBABA

**Psikolojik Danışma ve Sınıf Ortamlarında
ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ**

ISBN 978-605-364-085-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

4. Baskı: Ekim 2010, Ankara

11. Baskı: Haziran 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Koza Yayın Dağıtım A.Ş

205. Cad. No:4/2

Kahramankazan/ANKARA

Tel: (0312) 385 91 91

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 45553

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Sırrı AKBABA

1963 yılında Kars'ta doğan Akbaba, ilk ve orta öğrenimini aynı ilde tamamladı. Lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında, yüksek lisansını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalında tamamladı. Doktorasını Atatürk Üniversitesinde yapan Akbaba, aynı üniversitede doçent ve profesör unvanlarını aldı.

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölüm başkanı olarak dört yıl görev yaparak emekli olduktan sonra İstanbul Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Bölümünde çalışmaya başlayan Akbaba, evli ve iki çocuk babasıdır.



ÖN SÖZ

Öğrenme psikolojisine ilişkin teorik bilgiler, ülkemizde bu konuda yazılan kitaplar da yeteri kadar yer almış, buna karşılık uygulamaya dönük bilgilere bu eserlerde çok az rastlanmıştır.

Hem eğitim psikolojisi, hem de öğrenme psikolojisi derslerinde öğrencilerimin yakınmalarla ilettikleri uygulamaya dönük bu boşluğun doldurulması gerekiyordu.

Bu kitap böyle bir ihtiyacı karşılamak amacıyla yazıldı. Tüm eğitim ortamlarında uygulanabilen öğrenme psikolojisinden, öncelikle sınıf ve psikolojik danışma ortamlarında öğretmen ve psikolojik danışmanların nasıl yararlanabilecekleri bu kitapta gösterilmeye çalışıldı.

Kaynak taramalarım sırasında bana yardımcı olan saygıdeğer arkadaşım Öğretim Görevlisi Mustafa Çalışkan Beyefendiye teşekkür ederim.

Ön sözün buraya kadar olan kısmını 1995 yılında yazmıştım. Buraya ise öğrencilerimden bazılarının isimlerini yazacağım. Çünkü; Şükrü Özer, Ayşegül Güner, Ahmet Özdemir, Ulviye Şahin, Günay Tümer, Berent Burcu Aydın, Emrah Şimşek, Tuba Kayserili, Emine Kızıldaş, Serkan Günay, Elifcan Yılmaz, İlker Durmuş, Mehmet Şirin Zorkol, Ercan Aras, Enes Tan, Mehriban Çelikkale ve isimlerini burada saymadığım birçok öğrencimin kitaptaki uygulamalı örneklerin geliştirilmesine doğrudan katkıları olmuştur. Bu öğrencilerime, öğretmenlerine katkıda bulunabilecek kadar üretici kişiler oldukları için teşekkürlerimi sunarım. Onların hem iyi birer psikolojik danışman ve eğitimci olacaklarına, hem de “yarına kalma”yı başararak ünlü kişiler olacaklarına gönülden inanıyorum. Burada isimlerini yazamadığım; sınıf içi çalışmalarda beraber olduğum ve gerek sadece kitabımla gerekse şahsen beraber olacağım tüm öğrencilerime sevgilerimi sunar, mutlu olmalarını dilerim.

“Cahil cesur olur” ifadesinde de vurgulandığı üzere; günümüzde her meslekten insanın eğitimciliğe niyetlendiklerini, daha çok medyadan, kimi zamanlarda orta oyunculuğa yeteneği olan, yeteneği elverirse de sadece ilgisi olanlardan üzülmeye öğrenmekteyiz. Eğitim öncelikle öğrenme psikolojisi bilgi ve uygulamalarına sahip olmayı gerektirir. Umarım bu kitap bu tür cahillere temkinli davranmayı ve hakkıyla eğitimci olmak isteyenlere de gereken bilimsel bilgi ve beceriyi öğretecektir; tabii okurlarsa...

Şubat 2016

Prof. Dr. Sırrı AKBABA

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
1. ÖĞRENME PSİKOLOJİSİNİN AMACI ÖNEMİ VE KONULARI	1
2. ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	3
2.1. Öğrenme.....	3
2.2. Öğretim	4
2.3. Öğrenim.....	4
2.4. Eğitim	5
2.5. Psikoloji	6
2.6. Performans.....	6
3. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	7
3.1. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN İÇ FAKTÖRLER.....	7
3.1.1. Olgunlaşma	7
3.1.2. Güdüler.....	8
3.1.3. Duyu Organları	9
3.1.4. Zekâ	10
3.1.5. Yaş.....	10
3.1.6. Dikkat.....	11
3.1.7. Genel Uyarılmışlık Hali ve Kaygı	12
3.1.8. Türe Özgü Hazır Olma	12
3.2. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN DIŞ FAKTÖRLER.....	13
3.2.1. Haftanın Günleri ve Günün Saatleri	13
3.2.2. Hazır Bulunuşluk	13
3.2.3. Yoksunluk.....	13
3.2.4. Hava Durumu	14
3.2.5. Uyuşturucu Alışkanlığı.....	14
3.2.6. Işık ve Gürültü	14
3.2.7. Psikolojik Ortam	14
3.2.8. Öğrenilecek Konu ve Öğrenme Yöntemi.....	15
3.2.9. Uyarım ve Algı.....	15



4. ÖĞRENMENİN NÖROFİZYOLOJİK VE KİMYASAL TEMELİ.....	19
4.1. Hebb'in Nörofizyolojik Öğrenme Kuramı.....	21
4.1.1. Hebb'in Kuramından Eğitim Ortamında Yararlanma.....	22
5. ÖĞRENME KURAMLARI VE EĞİTİM ORTAMINDA UYGULANMASI.....	23
5.1. Davranışçı ve Bilişçiler Arasındaki Temel Farklar	23
5.2. Davranışçı Yaklaşımda Öğrenme Kuramları	25
5.2.1. Klasik Şartlanma Yoluyla Öğrenme	25
5.2.1.1. Klasik Şartlanma İlkeleri.....	27
5.2.1.2. Klasik Şartlanma Yoluyla Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanışı	30
5.2.1.3. Klasik Şartlanmanın Psikoterapide Uygulanışı	32
5.2.2. Operant Şartlanma Yoluyla Öğrenme	35
5.2.2.1. Operant ve Klasik Şartlanmalar Arasındaki Farklar	36
5.2.2.2. Operant Şartlanma ile İlgili Temel Kavramlar.....	36
5.2.2.3. Operant Şartlanma Kuramının Sınıf Ortamına Uygulanışı.....	43
5.2.2.4. Operant Şartlanma ile Öğrenmenin Psikoterapi Ortamına Uygulanışı	48
5.2.3. Deneme Yanılma Yoluyla Öğrenme	50
5.2.3.1. Deneme-Yanılma ile İlgili Kavramlar	51
5.2.3.2. Deneme-Yanılma Yoluyla Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanması..	52
5.2.3.3. Deneme-Yanılma Yoluyla Öğrenmenin Psikolojik Danışmada Uygulanışı.....	56
5.2.4. Mekanik ya da Sistematik Davranış Kuramı	58
5.2.4.1. Hull'ın Kuramının Sınıf Ortamında Kullanılması.....	59
5.2.5. Çağrışım Yoluyla Öğrenme	60
5.2.5.1. Çağrışım Yoluyla Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanışı	61
5.2.5.2. Çağrışım Yoluyla Öğrenmenin Psikoterapide Uygulanışı.....	62
5.2.6. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	64
5.2.6.1. Sosyal Öğrenme Kuramının Sınıf Ortamına Uygulanışı	68
5.2.6.2. Sosyal Öğrenme Kuramının Psikolojik Danışmada Uygulanışı.....	68
5.3. BİLİŞÇİ (COGNİTİVE) YAKLAŞIMDA ÖĞRENME KURAMLARI	71
5.3.1. Ani Kavrama Yoluyla Öğrenme	80
5.3.1.1. Ani Kavrayış Yoluyla Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanışı.....	83
5.3.1.2. Ani Kavrayış Yoluyla Öğrenmenin Psikolojik Danışmada Uygulanışı	85
5.3.2. İşaret Öğrenmesi.....	85

5.3.2.1. İşaret Öğrenmesinin Sınıf Ortamına Uygulanışı	87
5.3.2.2. İşaret Öğrenme Kuramının Psikolojik Danışmada Uygulanışı	88
5.3.3. Alan Kuramı	89
5.3.3.1. Alan Kuramının Sınıf Ortamına Uygulanışı.....	91
5.3.3.2. Alan Kuramının Psikolojik Danışmada Uygulanışı	92
5.3.4. Bilgi-İşlem Yaklaşımına Göre Öğrenme.....	93
5.3.4.1. Bilgi İşlem Yaklaşımının Sınıf Ortamına Uygulanışı.....	96
5.3.4.2. Bilgi-İşlem Yaklaşımının Psikolojik Danışmada Uygulanışı	97
5.3.5. Anlamlı Öğrenme	99
5.3.5.1. Anlamlı Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanışı.....	100
5.3.5.2. Anlamlı Öğrenmenin Psikolojik Danışmada Uygulanışı	101
5.3.6. Buluş Yoluyla Öğrenme	102
5.3.6.1. Buluş Yoluyla Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanışı.....	102
5.3.6.2. Buluş Yoluyla Öğrenmenin Psikolojik Danışmada Uygulanışı	103
5.3.7. Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı.....	103
5.3.7.1. Yapılandırmacı Öğrenmenin Sınıf Ortamında Uygulanması.....	106
5.4. İNSANCI (HÜMANİST) YAKLAŞIM.....	110
6. DİĞER ÖĞRENME ÇEŞİTLERİ	113
6.1. PROBLEM ÇÖZME YOLUYLA ÖĞRENME.....	113
6.1.1. Problem Çözme Yoluyla Öğrenmenin Sınıf Ortamına Uygulanışı	114
6.1.2. Problem Çözme Yoluyla Öğrenmenin Psikoterapide Uygulanışı.....	115
6.2. ORJİNAL DÜŞÜNCE ÜRETEREK ÖĞRENME.....	115
6.2.1. Orijinal Düşünce ve Sınıf Ortamı	116
6.2.2. Orjinal Düşüncenin Psikoterapideki Yeri	116
6.3. EZBERLEME YOLUYLA ÖĞRENME.....	116
6.3.1. Ezber Öğrenmesinin Sınıf Ortamına Uygulanışı	117
6.3.2. Ezber Öğrenmesinin Psikolojik Danışma Ortamına Yansımaları.....	117
7. ÖĞRENME AŞAMALARI VE ÖĞRENME ALANLARI	119
7.1. MOTOR BECERİLERİ ÖĞRENME	120
8. ÖĞRENME GRAFİKLERİ.....	121
9. ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ VE BİYOFEEBACK.....	123
10. UNUTMA	125
10.1. ÖĞRENME KURUMLARINA GÖRE UNUTMA	125
10.2. UNUTMANIN SEBEPLERİ.....	125
10.3. UNUTMAYI AZALTMA.....	126
KAYNAKLAR	127

1. ÖĞRENME PSİKOLOJİSİNİN AMACI, ÖNEMİ VE KONULARI

İnsan öğrenme yeteneği olan ve öğrenen bir varlıktır. İnsanı, diğer varlıklardan bu yanının üstünlüğü ile ayırmak mümkündür. Hayvanlardaki içgüdü, hayatlarını sürdürmelerinde onların en büyük yardımcısıdır. İnsan ise zekâ üstünlüğünün ürünü olan öğrenme yoluyla, hayvandaki içgüdünün fonksiyonunu yerine getirmektedir. Psiko-sosyal bir varlık olan insan, kültürün üreticisi, alıcısı ve aktarıcısı olarak öğrenmeye ihtiyaç duymaktadır.

İnsan öğrenme ihtiyacını birçok ortamda karşılamaktadır. Bunların başında aile, arkadaş grubu, okul, kitle iletişim araçlarının yoğunlukla kullanıldığı medya ve iş ve meslek ortamı gelmektedir. Tüm bu öğrenme ortamlarında gerek olumlu gerekse olumsuz öğrenmeler gerçekleşmektedir. Eğitimciler, olumlu ve istenilir öğrenmelerin gerçekleşmesini isterler. Bunun için öğrenme psikolojisinin, eğitimciler tarafından bilinmesi gerekmektedir.

Eğitim Psikolojisinin alt dalı olan öğrenme psikolojisi, öncelikle eğitimcilerin öğrenmeleri gereken önemli bir bilgi alanıdır. Eğitim geniş bir kavram olduğu için eğitimci denildiğinde ana-baba, öğretmenler, psikologlar... ve tüm yetişmiş nesli bu kavram içerisinde ele almak mümkündür. Eğitimci, insan davranışını anlamak ve kontrol etmek zorundadır. Aksi halde eğitime işini kolaylaştırılmaz. Eğitimcinin amacı da zaman, emek, para bakımından en ekonomik bir şekilde insanı eğitmektir. Bu amaca ulaşmanın yollarından biri ve belki de en önemlisi, eğitimcinin öğrenme psikolojisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmasıdır.

Kişiliği meydana getiren faktörlerden biri kalıtım diğeri ise çevredir. Kalıtımla getirilen özelliklerin değiştirilmesi büyük oranda mümkün değildir. İstenilir bir kişilik için geriye eğitimcinin kullanabileceği çevre faktörü kalmaktadır. Kişiliği oluşturan çevre etkeni ise bu etkisini, öğrenme yolu ile gerçekleştirmektedir. Bu nedenle öğrenme, günlük yaşantıda hemen herkesi ilgilendiren önemli bir kavramdır. Her insan, eğittiği insanların iyi birer kişilik sahibi olmasını ister. Bu isteğin gerçekleşmesi, eğitimcinin öğrenme psikolojisi bilgisine sahip olması yanında, bu bilgisini kullanarak bireyin kalıtımla getirdiği özelliklerine yön verme becerisine de bağlıdır.

İnsanın doğuştan getirdiği mirasın en önemli yönü bazı öğrenme yetenekleridir. Bu yetenekler öğrenme yoluyla işe yarar bir duruma getirilebileceği gibi, aynı yolla zararlı bir hale de sokulabilir. Yine öğretmeme yoluyla bu yetenekler köreltilir de bilir.

Eğitimci öğrenmeyle ilgili genel prensipleri; öğrenme sürecinin nasıl oluştuğunu öğrenme gerçekleşirken organizmada hangi mekanizmaların işlediğini ve hangi şartların öğrenmeyi kolaylaştırıp hangilerinin zorlaştırdığını bildiği zaman eğittiği kişideki normal dışı davranışların yerine, istenilir davranışları kazandırabilir. Çünkü eğitimci normal dışı davranışların birçoğunun da normal davranışlar gibi öğrenme yoluyla edinildiğini bilir.

Ailede, Okulda, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Merkezlerinde, Hastanelerde, işyerlerinde ..v.b. gibi birçok kurum ve kuruluşlarda kısacası insanlararası etkileşimin bulunduğu her yerde öğrenme psikolojisinden yararlanılmaktadır. İnsanları sağlıklı, yararlı, olgun bir kişilik sahibi yapmanın yolu, büyük oranda insanlarla etkileşim halinde bulunan kimselerin öğrenme psikolojisi hakkında iyi bilgi sahibi olmalarından geçer.

Öğrenme yoluyla insan içinde doğup büyüdüğü çevrenin kültürünü kazanır. Diğer bir ifadeyle kültür aktarımı öğrenme ile gerçekleştirilir. Hem bireyin kişiliği hem de toplum kültürü öğrenme sayesinde devamlılık kazanmaktadır. Bir yandan sosyalleşen kişi, toplum değer yargılarını öğrenerek uyum için gerekli bilgi, tutum ve becerileri kazanır, diğer yandan da yetişmiş bir insan olarak kültüre yeni ürünler katarak onu zenginleştirmektedir. Tüm bunlar öğrenme-öğretme ikilisi ile mümkündür. O halde öğrenme sadece birey bazında değil aynı zamanda toplumun devamlılığı için de önemli bir yere sahiptir.

Öğrenme psikolojisinin temel amacı; eğitimcileri öğrenme konusunda bilgilendirmektir. Bu temel amaca bağlı olarak sınıf öğretmenlerine çocuklara vermek istedikleri bilgi tutum ve davranışları, branş öğretmenlerine branşları ile ilgili ders konularını öğrencilerine nasıl en verimli bir şekilde verebileceklerini öğretmek ve yine rehber öğretmen, psikolog ya da rehberlik görevini üstlenmiş olan uzmana, uyuma götürücü tepki ve davranışların danışana nasıl kazandırıldığını öğretmek öğrenme psikolojisinin amaçları arasındadır. Okul dışında hastanede, fabrikada, askeri kurumlarda ve ticarethanelerde de öğrenme psikolojisinden yararlandığı için, öğrenme psikolojisinin bu sahalara yönelik amaçları da vardır. Bu kurum ve kuruluşların her birinde farklı şekillerde öğrenme psikolojisinden yararlanılsa da, öğrenme psikolojisinin tüm bu kurumlarda gerçekleştirmek istediği ortak bir amacı vardır: Verimi artırmak.

Bu genel ve özel amaçları gerçekleştirmek için öğrenme psikolojisi şu konuları ele almaktadır: öğrenme ve öğrenme psikolojisi ile ilgili temel kavramlar bu kavramların birbiri ile olan ilişkisi öğrenme teorileri ve bu teorilere ait temel kavramlar ve süreçler. Etkili öğrenme yolları. Unutma ve unutma nedenleri. Öğrenmeyi etkileyen faktörler. Öğrenme psikolojisine ilişkin bilgilerin uygulama alanları.

Bu kitapta yukarıda sıralanan konular işlenmiş ve her bir öğrenme, teorisinden gerek sınıf gerekse psikolojik danışma ortamlarında nasıl yararlanılacağı ayrı başlıklar altında açıklanarak teorik bilgilerin uygulama alanına çekilmeye çalışılmıştır.

2. ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Öğrenme Psikolojisi, iki önemli kavramı içermektedir. Bunlardan birisi öğrenme diğeri de psikolojidir.

2.1. Öğrenme:

Psikologlar öğrenmenin varlığını genel olarak şu üç ölçüte dayalı olarak incelemektedirler.

- a) Davranışlarda bir değişme olmalıdır.
- b) Davranışlardaki değişme kalıcı olmalıdır.
- c) Davranışlardaki değişme kişinin çevresiyle etkileşimi sonucu (bir yaşantı ürünü) olmalıdır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1994, S.23) (Morgan, 1971, S.63).

Bu ölçüte bağlı olarak öğrenme, yaşantı ürünü ve nispeten kalıcı izli bir davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1985, S. 13).

Büyüme, hastalık, ilaç kullanma, yorgunluk... sonucunda bireyde meydana gelen davranış değişikliklerinin öğrenme olmadığı yukarıdaki ölçütlere bakarak anlaşılabilir.

Örnek: Yorgunluk sonucu kişideki davranış değişikliğini alalım: Davranıştaki durgunluk öğrenme ürünüdür? Bu soruya cevap verebilmek için her üç ölçüte de uyması gerekiyor. Diğer bir ifadeyle; davranıştaki durgunluğun öğrenme ürünü olabilmesi için:(a)Bir davranış değişikliği olması (b)Davranıştaki değişikliğin kalıcı olması ve (c) bu davranış değişikliğinin kişinin çevresiyle etkileşimi sonucu olması gerekiyor. Yorgunluk sonucu meydana gelen davranıştaki durgunluk (a) ve (c) şartlarına uymasına karşın, (b) ölçütüne uymamaktadır. Çünkü kişi dinlendikten sonra bu davranış değişikliği (durgunluk) ortadan kalkmış olacaktır. Kısacası, yorgunluk sonucu davranıştaki değişim, kalıcı izli olmadığı için öğrenme ürünü olarak nitelendirilemez.

Öğrenmeyi farklı şekillerde tanımlayan yazarlar da vardır. “Öğrenme, bireyin olgunlaşma düzeyine göre, çevresiyle olan etkileşimi sonucunda yeni davranışlar kazanması veya eski davranışlarını değiştirme sürecidir” (Gates ve diğ.1962, S.290).

Geniş anlamda öğrenme, bir uyum süreci olarak da tanımlanmaktadır. Öğrenme aracılığıyla insanlar hayat şartlarına daha iyi uyum sağlayabilmek için yeni davranış şekilleri kazanırlar (Harris and Wilson, 1962, S.5).

Her bir öğrenme teorisi öğrenmeyi kendi görüşü doğrultusunda tanımlamaktadır. Günümüzde öğrenme üzerinde en etkili iki yaklaşım: Davranışçılık ve Gestalt ekolleridir. Davranışçılık öğrenmeyi uyarıcı ve tepki arasında bağ kurma olarak tanımlarken, Gestalt görüşüne göre ise öğrenme kognitif yapıda bir değişimdir.

Bir problem çözme durumu olarak ele alındığında öğrenme; 'güdülenmiş kişinin amaca doğru giderken, karşısına çıkan engeli çeşitli sınamalarla aşarak amaca varması ve gerginlikten kurtulması' şeklinde tanımlanmaktadır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere; öğrenme dar anlamda bir davranış değişikliği olup, uyum, problem çözümü, kişilik gelişimi gibi birçok fonksiyonel özelliğe sahiptir.

Öğrenme kavramı ile çok yakın ilişkisi olan ve öğrenme kavramının öncelikle çağrıştırdığı kavramlar öğretim, öğrenim ve eğitimidir.

2.2. Öğretim:

"...Öğretim öğrencilerin öğrenmelerini en iyi biçimde gerçekleştirmek için öğretmenin öğrencilere yaptığı düzenli etkilerdir" (Alıcıgüzel, 1978, S.13-14).

Öğretim, "...Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gerekli araç ve gereçleri sağlama ve rehberlikte bulunma eylemi" (Oğuzkan, 1974, S.133) olarak tanımlanmaktadır.

"...bireyin hayat boyu süren eğitiminin, okulda, planlı ve programlı olarak yürütülen kısmı bireyin öğretimini oluşturur... öğretim öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür"(Varış, 1978, S.15-16).

Yukarıda yapılan tanımlar; öğretimin amacının, bireyde öğrenmeyi gerçekleştirmek olduğunu, bu amaca varmak için öğretimin araç-gereçleri sağlama, rehberlikte bulunma, ...gibi öğretmenin yaptığı birçok etkinliği içerdiğini göstermiştir.

2.3. Öğrenim:

Öğrenim, öğrenmeler dizisidir. Yüksek öğrenim denildiğinde yüksekokuldaki öğrenmeler bütünü akla gelmektedir. Öğretimle öğretme arasında da aynı benzerlik vardır. İlköğretim denildiğinde belirli bir süre içerisindeki öğretimler anlaşılmalıdır. Buna karşılık birçok yazarlar öğrenme ile öğrenimi, öğretimle de öğretmeyi aynı anlamda kullanmaktadırlar.

2.4. Eğitim:

Öğrenme ve öğretme kavramlarını içeren diğer bir kavram da eğitimidir.

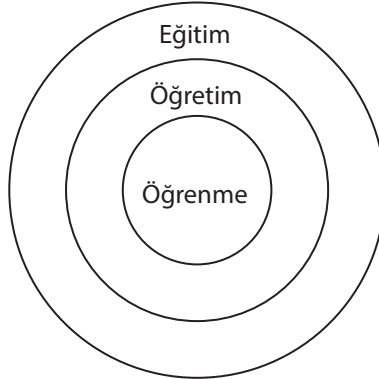
Eğitimle öğrenmenin tanımları birbirlerine benzemekle birlikte aralarında önemli farklar vardır. Eğitim daha geniş bir kavram olup öğrenmeler sonucunda oluşmaktadır.

Eğitim: “Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk 1985 S, 9, 10).

Bu tanım birey dikkate alınarak yapılmıştır. Toplum dikkate alarak yapılan tanımlarda vardır. Nitekim Ziya Gökalp Eğitimi “bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yetişmeye başlayan nesle, fikirlerini ve hislerini vermesi demektir” (akt: Celkan, 1989 S.50) şeklinde tanımlamıştır.

İster fert isterse toplum göz önünde bulundurularak yapılsın eğitimin her iki tanımından da anlaşılacağı üzere bireyin eğitilebilmesi için, öğrenmesi gerekiyor. Yani öğrenmesiz bir eğitim söz konusu olamamaktadır. Ancak “bütün eğitim süreçleri öğrenme ile ilgili olduğu halde, bazı öğrenme türleri eğitimle ilgili olmayabilir” (Turgut 1991, S.23). Öğrenme ve öğretmeden amaç; eğitimidir. Ancak bireyin öğrendiği her şey bu amaca onu ulaştıramayabilir. Örneğin öğretmeninden kitabın değerli olduğunu dinleyen bir öğrenci, sınavlar bittikten sonra kitabını çöp kutusuna atıyorsa, bu öğrenci için; kitabın değerli olduğu ona öğretmeni tarafından öğretilmiş ve o da bunu öğrenmiştir denilebilir, ancak bu konuda “eğitilmiştir” denilemez.

Öğrenme, eğitimin temelidir. Bu nedenle bireyin eğitilebilmesi için onun öğrenmesi şarttır. Ancak büyük oranda öğrenme eğitim için bir araç niteliğinde olup, son ulaşılmak istenen amaç eğitimidir. Öğretim de aynı şekilde öğrenmenin ve dolayısıyla eğitimin gerçekleşebilmesi için araç olarak kullanılmaktadır. Bu üç kavram şematize edilecek olursa iç içe girmiş üç daire şeklinde gösterilebilir:



Şekil 1

Çilenti eğitimle öğrenme arasındaki benzerlik ve farklılıkları bir cümle ile şu şekilde özetlemektedir: “Öğrenme, ya bir davranış değişikliğinin veya yeni bir davranışın oluşması, eğitim ise içinde yaşanılan toplumca arzu edilen davranışların bireylerde oluşturulması sürecidir.”(Çilenti 1988, S.13)

2.5. Psikoloji:

Öğrenme Psikolojisi'nin iki temel kavramlarından öğrenme, doğrudan ilişkili olduğu diğer kavramlarla (eğitim, öğretim) birlikte açıklanmaya çalışıldı. İkinci önemli kavram ise psikolojidir.

Psikoloji: Bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını inceleyen bilimdir. Öğrenilmemiş davranışları incelediği gibi öğrenilmiş davranışları da psikoloji incelemektedir.

Davranış değişimi, öğrenme sonucu meydana gelmektedir. Ferdin öğrenme sonucu meydana gelen davranışlarını da psikoloji incelemektedir. Bu nedenle psikolojiden elde edilen verilerden, eğitimde yararlanmak üzere Eğitim Psikolojisi doğmuştur. Eğitim psikolojisi içerisinde öğrenme, genel olarak ele alınmakla birlikte, daha ayrıntılı bir şekilde hem psikolojik verilerden öğrenmede yararlanılması hem de öğrenme üzerinde yapılan psikolojik araştırmaların eğitimcilere tanıtılması için öğrenme psikolojisi müstakil hale getirilmiştir.

2.6. Performans:

“Bir kişinin tüm yaptıkları onun performansını (edim) oluşturur., .performans kötü veya iyi bir davranış düzeyini ifade etmektedir” (Bacanlı, 2000, s.140). Bireyin performansından bahsedildiğinde; hem doğuştan getirilenlerin, hem de sonradan öğrenilenlerin etkileşimi sonucunda meydana gelen davranış düzeyi anlaşılmaktadır.

3. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Öğrenme; bir yandan öğrenenden, diğer taraftan da dışarıdan kaynaklanan birçok faktörlerce olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmektedir.

3.1. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN İÇ FAKTÖRLER

Organizmanın kendisinden kaynaklanan ve onun öğrenmesini etkileyen unsurlar iç faktörler olarak adlandırılabilir. İnsan öğrenmesi için bu faktörler çok daha karmaşık ve komplekstir. Çünkü insan yapısı gereği karmaşık bir varlıktır.

3.1.1. Olgunlaşma:

Öğrenme bireyin olgunlaşma düzeyine bağlıdır. Olgunlaşma, bireyin kendinden beklenen bir işi yapabilecek seviyeye gelmesidir.

Okuma, yazma, ezberleme, yürüme, konuşma..., gibi herhangi bir işi yapabilmek, her şeyden önce o işi yapabilecek seviyeye (olgunluğa) ulaşmayı gerektirir. Bir işi yapabilmek o işi öğrenmekle mümkündür. Kaldı ki öğrenmede, bir iştir. Öğrenme işini yapabilmek için de bireyin, öğreneceği durumun gerektirdiği olgunluk düzeyine ulaşması esastır.

Yapılan araştırmalar, olgunluk düzeyinden önce bireye yaptırılan ya da öğretilmeye çalışılan durumların bireyler üzerinde olumsuz etkiler bıraktığını ortaya koymuştur. “İki yaşlarında pateni öğrenebilen ikizler, altı yaşında paten üzerinde durmayı bile becerememişlerdir” (Mc Graw, 1939:akt:Jersıld, , 1983 S.13).

Olgunlaşma düzeyini kaçırmak da öğrenmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim araştırmacılar bireyin “gelişim görevleri”nin olduğunu ve bu görevlerin zamanında yapılmamasının öğrenme yönünden onarılamaz durumla insanı karşı karşıya bıraktığını ileri sürmüşlerdir. Hawighurst gelişim görevini “hayatın belirli döneminde ortaya çıkan başarılmasının başarıya, yapılamamasının da mutsuzluğa ve sonraki görevlerde güçlüğü yol açan özel sorunlar dizisi diye tanımlar (Hawighurst, 1972, S.2).

